

Ahmet Ağaoğlu Yönetiminde Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi

Dilara Uslu*

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin Kuruluşu

Millî Mücadele sırasında Matbuat Müdürlüğü İstanbul'da varlığını devam ettirirken Ankara'da TBMM çatısı altında yeni bir yapılanmaya gidilmesi zorunlu hale gelmişti. 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı'nın kurulması sonrasında yaşanan bazı sıkıntılar bu ajansın görev alanının çokluğu nedeniyle ortaya çıkmaktaydı. Bilhassa haberlerin günü gününe ulaştırılması, Millî Mücadele konusunda halkın bilgilendirilmesi noktasında yaşanan aksamalar nedeniyle Anadolu Ajansı oldukça mühim eleştirilere maruz kalmıştı.¹ Meclisteki 27 Nisan 1920 tarihli oturumda Bursa Mebusu Şeyh Servet Efendi'nin takriri mühimdir. Bu takirde batılılar nasıl yapıyorsa onlar gibi istihbarat ve matbuat konusuna ehemmiyetle durmak gerektiğini, irşad ve propaganda meselesinin ne kadar mühim olduğundan bahsederek bu konuyla ilgili kurumlaşmak gerektiği oya sunulmuş ve kabul edilmişti. Bolu mebusu Tunalı Hilmi Bey ise, Millî Mücadele'nin en çok ihtiyacı olanın propaganda olduğunu belirterek Venizelos'un bu konuda çok başarılı olduğunu dolayısıyla aynı şekilde karşılık verilmesi gerekliliğinden bahsetmişti.² Bu görüşlerin akabinde Saruhan Mebusu Mustafa Necati Bey, her vilayetteki halkın durumuna ve ruh haline göre propaganda programlarının hazırlanması, gazetelerin buna göre yayınlanması ve ulaşılması güç yerlere dahi ulaştırılmaya çalışılması, kurulacak olan teşkilata mühim miktarda para aktarılması, İrşad Encümeni'nin Müdüriyet-i Umûmiye'yi kontrol altında tutmasını talep etmektedir.³ Yunus Nadi'nin başkanlığını yaptığı İrşad Encümeni bir gerekçe yazmıştır. Gerekçeye göre, kurulması ihtiyaç olarak görülen Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin iki büyük hedefi olmalıydı. Bu hedeflerden biri, dış dünyaya milletin yaptığı işleri, verdiği mücadeleyi, isteklerini anlatmak ve davanın

* Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bilecik/TÜRKİYE, dilara.uslu@bilecik.edu.tr ORCID:0000-0001-5623-0794

1 İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını*, TTK Yayınları, Ankara 1981, s. 44.

2 Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, C 1(4.5.1336), İ. 11, Celse 3, s. 213-214.

3 TBMM, Z. C., C 1(19.5.1336), İ.18, Celse 2, s. 353-355.

meşruyetini ispata çalışmak diğeri de ülke içerisinde milletin fikir ve düşüncelerini ortak noktada birleştirmek, halkı devamlı surette bilgilendirmek ve aydınlatmaktır.⁴ Mustafa Necati Bey kurulacak müdürlüğün, Avrupa'nın fikirlerini değiştirmek ve halkın Kuvayı Milliye teşkilâtının ne olduğunu öğrenmesini sağlamak için istendiğini belirtmektedir.⁵

Millî Mücadelenin başarılı olacağı hususunda milletin inancının sağlanması, milletin birlik ve beraberliği ile verilen mücadelenin yurt içi ve yurt dışında anlatılması amacıyla gerekçesini bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ün kaleme aldığı 7 Haziran 1920 tarih ve 6 sayılı “Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi Teşkiline Dair Kanun” ile TBMM ve aynı zamanda İcra Vekilleri Heyeti Reisine doğrudan bağlı olarak “Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi” kurulmuştur.⁶ Genel Müdürlüğe aynı gün, Hamdullah Suphi getirilmiştir. Müdüriyetin yaptığı tüm harcamalar Başbakanın onayı ile Genel Müdür tarafından yapılacaktır.⁷

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin Faaliyetleri

Ulusal direnişin haklarını savunacak yayınlar, kitaplar, broşürler, belgeler ve haberler, parlamento ve basın çevrelerine Müdüriyet sayesinde ulaştırılacaktır. Bunun yanı sıra Anadolu gazetelerinin kâğıt, harf ve başka gereksinmelerinin sağlanması için de yardımcı olunmaya çalışılmıştır. Görülüyor ki istihbarat işi, içeride istihbarat şubeleri ve dışarıda temsilcilikler aracılığı ile; yöneltme işi ise, Anadolu Ajansı, Hakimiyet-i Milliye ve öteki gazeteler, broşürler, kitaplarla yapılmıştır.⁸

Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü zaman zaman çalışmalarının yetersizliği yönünden eleştirilse de Roma, Zürih, Berlin, Paris ve Moskova'da şubeler açmış, Trablusgarp'taki İslam komiteleri ve Hindistan Hilafet Delegasyonu ile temas içinde bulunmuştur. Genellikle Avrupa basınına yakından takip eden ve buradaki bilgi ve haberleri tercüme ederek Anadolu'ya gönderen teşkilat bu sayede hem istihbarat faaliyetlerinde bulunmuş hem de etkili bir propaganda yapılmasına zemin hazırlamıştır.⁹

4 Safa Tekeli, *Atatürk ve Anadolu Ajansı*, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2002, s. 55-56.

5 TBMM, Z. C., C II (7.6.1336), İ. 25, Celse 6, s. 116.

6 <http://www.byegm.gov.tr/turkce/byegm-hakkinda>

7 Nuri İnuğur, *Türk Basın Tarihi (1919-1989)* Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1992. s. 29; Server R. İskit, *Türkiye'de Matbuat Rejimleri*, Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatı Ülkü Matbaası, İstanbul 1939, s. 221-222.

8 Öztoprak, *age.*, s. 44.

9 Serdar Yurtsever, *Millî Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri Örnek Olay İncelemeleri*, ATAM Yayınları, Ankara 2013, s. 83-84.

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi TBMM'ye yönelik bültenler hazırlamakta, Ankara'da çıkarılan *Hakimiyet-i Milliye* ve desteklenen diğer gazetelerle Mustafa Kemal'in fikirlerinin mebuslar arasında tartışılmasını sağlamaktadır. Kurumun 1920-1925 çalışma döneminde on bir müdür değiştirmesi bu kadrolaşma süreci ile bağlantılıdır.¹⁰

Müdüriyetin cephelerde birer istihbarat şubesi vardır. Bu şubeler haber toplamının yanı sıra diğer kurumların bilgi isteğine de yanıt vermektedirler. Kurum, haberlerini İstanbul, Zonguldak, İnebolu, Antalya, İzmit, Adana, Kars, Trabzon ve Aydın'da kurulan istihbarat şubelerinden, Avrupa telsiz istasyonlarının, askeri telsiz istasyonu aracılığı ile elde edilen dış haberlere ait yayınlarından, yabancı gazete ve dergilerde çıkan haberlerden, yabancı ajanslardan alınan haberlerden, bazı gazetelerin Avrupa ve Amerika'da bulunan özel muhabirlerinin gönderdiği haberlerden, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin Londra, Paris, Almanya, İsviçre ve ABD'de bulunan muhabirlerinden, Türkiye'de çıkmakta olan Fransızca, İngilizce, Rumca, Ermenice gazete ve dergilerden yapılan çevirilerden sağlamaktadır.¹¹

Meclis içinde farklı görüşlere sahip kesimler tarafından sürekli eleştirilen Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi, en çok tartışılan kurum olacaktır. Eleştiriler bütçe ve faaliyetler üzerinden yapılacaktır. Sinop mebusu Hakkı Hami Bey, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin faaliyetlerinin Ankara ile sınırlı kaldığını, fakat aslında köylünün mücadeleye inandırılması gerekliliği üzerinde durur. Hakkı Hami Bey bu tespitlerin ardından dış propagandanın yanı sıra iç propagandaya da ağırlık verilmesi gerektiğini, çıkan ajansların halka ulaşmadığını, ajansların dilinin köylülere uygun olmadığını, çıkan gazetelerin daha ucuz olması gerektiğini söyler.¹² Bütün bu eleştirilerin devam ettiği süreçte çok sayıda müdür görev yapmıştır. Millî Mücadele'nin bu en sancılı döneminde ise görev Ağaoğlu Ahmet Bey'e verilecektir.

10 Server R. İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Basın-Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1943, s. 244; Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Türk Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s. 118; Zeliha Hepkon, *Kemalist İdeolojinin Oluşumunda Kütle İletişim Araçlarının Rolü: Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi (1920-1931)*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008, s. 140.

11 Öztoprak, *age.*, s. 33; İskit, *age.*, s. 226.

12 TBMM, Z. C., C 8 (28.2.1337), İ. 159, s. 515-516.

Ahmet Ağaoğlu'nun Müdürlüğe Getirilmesi ve Faaliyetleri

Sakarya Muharebesi sırasında İstanbul'dan gelen yazarlar arasında Malta sürgünlerinden olan Hidayet gazetesi yazarı Ağaoğlu Ahmet Bey'de vardır.¹³ Ahmet Ağaoğlu, 28 Mayıs 1921'de Malta'dan İstanbul'a gelmiş ve Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti Başkanı Neriman Bey tarafından kendisini Azerbaycan'a davet eden bir mektup almıştır. Bu konuyla ilgili cevabi mektubunda bilhassa kendisini esaretten kurtaran Ankara hükümetine bir vefa borcunun olduğunu söyleyerek daveti nazikçe reddetmiştir. Ağaoğlu, bu mektuptan birkaç gün evvel zamanın Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi'ye bir mektup yazarak Ankara'ya gelmek istediğini belirtmiştir. Ahmet Bey, Hamdullah Suphi'nin kendisine, irtibat memuru Sırrı Bey vasıtasıyla içinde 300 lira bulunan bir mektup gönderdiğinden bahseder.¹⁴ Hamdullah Suphi, Ahmet Bey'i Mustafa Kemal ile tanıştırmıştır. Bu tanışıklık çok geçmeden bir sorumluluğu beraberinde getirecektir. Ahmet Ağaoğlu, Osmanlı Matbuat Cemiyeti'nin ilk yönetim kuruluna seçilenler arasında yer aldığından konuya uzak bir kişi değildir.¹⁵ 29 Kasım 1921'e kadar vekâleten yer alan Etem Hidayet'in yerine Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi genel müdürlüğü görevine 14 Aralık 2021'de atanan isim Ahmet Ağaoğlu olmuştur. Ağaoğlu bu göreve 130 lira maaşla tayin edilmiştir.¹⁶

Ahmet Ağaoğlu müdürlük görevine gelmeden önce olduğu gibi kurum ve faaliyetleri ile ilgili tartışmalar mecliste sürüp gitmiştir. 1920 ve 1921 bütçe görüşmeleri gibi Eylül 1922'deki bütçe toplantısı da tartışmalı geçer. Eleştiri ayındır. Kütahya mebusu Cemil Bey kuruluşundan itibaren harcanan para ile karşılaştırıldığında kurumun yapmış olduğu hizmetten yeterince faydalanılmadığını, kendisinin bu nedenle daha önce müdüriyetin lağvını teklif ettiğini söyler.¹⁷ İkinci Grubun lideri olan Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey, bu kurumun görevleri, yetkileri, politikaları üzerinde Meclis'in hiçbir etkisi olmadığını, devletin iç siyaseti ve Meclis'in amacının halk tarafından bilinmediğini, halkın zevkini, ruhunu tatmin edebilecek bir eser yaratılmadığını da ifade eder. Karesi mebusu Hasan Basri Bey ise, dönemin Genel Müdürü Ağaoğlu Ahmet Bey'i idarenin politikası ve

13 Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1969, s. 200.

14 Ahmet Ağaoğlu, *Mütareke ve Sürgün Hatıraları*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2013, s. 141.

15 Hıfzı Topuz, *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 357.

16 Başkanlık Cumhuriyet Arşivi, 030-10/83-545-7; İskit, *age.*, s. 229.

17 TBMM, Z. C., C 2 (16.9.1338), İ. 99, Celse 2 s. 620.

faaliyetleriyle ilgili yönünden eleştirir.¹⁸ Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Genel Müdürü Ağaoğlu Ahmed Bey, yedi aydır bu görevde olduğunu *Sırat-ı Müstakim, Köy Hocası ve Sebülirreşad*'a yardımında bulunduğunu söyleyerek kendisini savunur.¹⁹ Bu tartışmalar arasında Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'ne şifre ile haberleşme yetkisi verilmesi Ahmet Ağaoğlu'nun genel müdürlük döneminde olmuştur. Düşmanın askerî harekât ve siyasi teşebbüslerine ilişkin konularla ilgili haberleşmelerde şifre kullanılacağı ve şifre kullanımı konusunda Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'ne yetki verileceği karara bağlanmıştır. 8 Mart 1922 tarihli kararname ile Dışişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nın belirlediği konularla sınırlı olmak kaydıyla Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi de şifreli haberleşme yapabilecektir.²⁰

1922 bütçesinde tartışılan konu ise *Hakimiyet-i Milliye*'ye yapılan yardımdır. Bu yardımın karşılığının alınmadığı söylenir.²¹ Ağaoğlu Ahmet Bey, destek olunan basına izleyecekleri yayın politikalarının dayatılmadığını söyler ve kurumun tarafsız kalmaya çalıştığını belirtir.²² Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey ise, gazetelere yapılan yardıma karşı çıkmakta ve bu yardımların gazetecileri etki altına alacağını, fikir hürriyetinin bundan zarar göreceğini söylemektedir.²³ Mersin mebusu Salâhaddin Bey'de basına yapılan yardımın kaldırılması gerektiğini savunur. Bu yardımın memlekette basının gelişimine yardımcı olmak, gazeteleri halka ucuza okutmak, gazetelerin yaşamasını sağlamak gibi amaçlarla yapıldığını söyler ve 1922'ye gelindiğinde Anadolu'nun durumunun değiştiğini, istenilen yerlere gazete gönderilebileceğini, bu nedenle bu yardımın artık kaldırılması gerektiğini ortaya atar. Tartışmalar üzerine gazetelere yapılan yardım kaldırılır.²⁴

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin bütçe görüşmeleri 1923'te yeni seçimlerin yapıp II. TBMM döneminin başlamasına kadar geçen sürede oldukça tartışmalı geçer. Harcamalarla ilgili tartışmalar, kurumun politik hattı, kadroları ve faaliyetleri üzerinden yapılmaktadır. Diğer taraftan yabancı gazeteciler Millî Mücadele'nin gidişatını yakından görebilmek için ülkeye gelmektedir ki

18 TBMM Z. C., C 2 (9.9.1338), İ. 99, Celse 2, s. 586; TBMM, Z. C., C 2 (9.9.1338), İ. 99, Celse 22, s. 591.

19 TBMM Z. C., C 2 (9.9.1338), İ. 99, Celse 2, s. 599-600.

20 Hepkon, *Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi*, s. 145.

21 TBMM, Z. C., C. 2 (16.09.1338), İ. 103, Celse 2, s. 59.

22 TBMM, Z. C., C. 2 (9.9.1338), İ. 99, Celse 2, s. 601.

23 TBMM Z. C., C. 2 (16.09.1338), İ. 103, Celse 1, s. 71.

24 TBMM Z. C., C. 2 (16.09.1338), İ. 103, Celse 1, s. 81.

en dikkat çekenlerden biri olan Claude Farrère, 12 Haziran 1922'de matbuat erkâm tarafından Bahriye Nezareti'nde Aynalı Konak Köşkü'nde şerefine verilen ziyafette hazır bulunmuştur ve bu dönemin basınını oldukça meşgul etmiştir.²⁵ Birkaç gün sonra da Mustafa Kemal ile görüşmek için İzmit'e gidecektir. Bu seyahatin akabinde Millî Mücadele'nin şartları içinde kurulan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi tartışmaların odağında bir kurum olur. Bu dönemde sansür de mühim konulardan biridir. Sansür konusunda İstanbul'da yasaklanan her şey Anadolu gazetelerinde basılmakta, Anadolu adeta sansür kurumuna kafa tutmaktadır.²⁶ 1922 sonundan itibaren kazanılan askeri başarı Mustafa Kemal önderliğindeki kadro için çok güçlü bir meşruiyet zemini yaratır. Bu zemin Cumhuriyet'in kurulması ve ardından gelen sosyal devrim süreci açısından çok önemlidir. Millî Mücadele sırasında hem yeni dönemin ihtiyacı olan kadroların yetiştirilmesinde hem de yapılan tartışmalarla ideolojik politik hattın belirlenmesinde çok önemli rolü olan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin işlevleri Cumhuriyet'in ilanının ardından değişir.²⁷

Ahmet Ağaoğlu 9 Eylül 1338'de Meclis'teki oturumda Müdüriyet-i Umûmiye'nin hiçbir şey yapmadığı ve o nedenle de lağvedilip, sadece Anadolu Ajansı ile yapılacak faaliyetlerin yürütülmesi ile ilgili taleplere cevap vermek adına kürsüye gelmiştir. Kurumun kendisinden istenen faaliyetlerin ancak %10'unu gerçekleştirebildiğini, teşkilatı ve yetişmiş elemanı olmayan kurumun ancak bu kadar ilerleme gösterebildiğini belirtmiştir. İçeride matbaayı ihya ettiğini, mecmuaların çıkmasında ön ayak olduğunu söylemiştir. Müdüriyet Matbaasının geliştirilmesinin yanı sıra kendi döneminde Anadolu'da 11 yeni gazete ve 6 mecmua çıkartılmasını sağladığını ve ayrıca hiçbir gazete veya mecmuaya yardım yapılmasından dolayı basın özgürlüğünden kısıtlanmadıklarını söylemektedir. Bilhassa Matbuat Müdüriyeti Matbaasında dönemin meselelerine dair eserler vücuda getirdiğini, Pontus Mezalimine ait vesikalarına dair kitabın bunların başında geldiğini sözlerine eklemiştir.²⁸ Ahmet Ağaoğlu, İsmet Paşa ile yaşadığı fikir ayrılıkları sebebiyle 11 Ağustos 1923'te bu görevinden istifa eder.²⁹

25 *Akşam*, 12.6.1922, s. 2; *Vakit*, 13.6.1922, s. 2; *Vakit*, 14.6.1922, s. 2.

26 Bünyamin Ayhan, *Millî Mücadele'de Basın*, Tablet Yayınları, Konya 2007, s. 305; Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın*, ATAM Yayınları, Ankara 1989, s. 58.

27 Hepkon, *age.*, s. 167.

28 TBMM, Z. C., C 2 (9.9.1338), İ. 99, s. 602.

29 Fahri Sakal, *Ağaoğlu Ahmet Bey*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 39-40.

1923 yılı sonuna doğru Genel Müdür olan Zekeriya Sertel hem dönemin koşullarını hem de Ağaoğlu'nun yapamadıklarının nedenini şu şekilde aktarır: “*Matbuat Umum Müdürlüğü savaş koşulları içinde kurulup çalıştığı için, pek ilkel bir durumdaydı.*”³⁰

Mustafa Kemal, Ahmet Bey'e Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğü görevi bittikten sonra Millî Mücadele döneminde kurulan ve Ankara'nın sesini tüm dünyaya duyuran Anadolu Ajansı'nın yeni baştan kurulması görevini vermişti. 1924 yılında Ahmet Ağaoğlu, Anadolu Ajansı'nın Genel Müdürü ve Yönetim Kurulu Başkanı olur, bu görevi bir süre yürütür. Sonrasında Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşunda yer alacaktır.³¹

Sonuç

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin iki işlevi vardır. Birinci işlevi, 1908'de başlayan ve Millî Mücadele ile devam eden sürecin düşünsel altyapısının oluşturulmasıdır. 6 Nisan 1920'de kurulan Anadolu Ajansı'yla Ankara'daki hükümetin kendi haber kanallarını yaratması, sansür uygulamasıyla haber kanallarının denetim altına alınması, günlük olaylardan halkın haberdar edilmesi, iç ve dış kamuoyuna yönelik yayınlar yapılması, irşad (aydınlatma) heyetleri ve *Hakimiyet-i Milliye* gibi doğrudan Millî Mücadele'yi destekleyen gazetelerle propaganda yapılması, Anadolu'da Millî Mücadele yanlısı bir basın oluşturmak amacıyla gazetelere maddi destekte bulunulması bu çerçevede ele alınmalıdır. İkinci işlevi ise, Millî Mücadele'yi yürüten kadrolar arasında bir kimlik oluşturmak ve kurumu bir örgütlenme aracı olarak kullanmaktır. Her ne kadar TBMM işgale karşı harekete geçmiş kişilerden oluşmuşsa da bu kişiler, 1920-1931 döneminde yaşanacak siyasal gelişmelerden de anlaşılacağı üzere farklı düşünce yapılarına sahiptirler. TBMM, Mustafa Kemal gibi var olan durumun köklü bir devrimle değiştirilmesini düşünenlerin yanında meşruti rejimi yeterli bulanları ya da İttihat ve Terakki'nin tekrar iktidara gelmesini isteyenleri de içinde barındırmaktadır. Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi ekseninde gerçekleşen tartışmaların ana nedenini de bu ayrılıklar oluşturmaktadır.

Hayatının önemli bir bölümünü Türkiye'de geçirmiş, sadece Azerbaycan'da değil, Türkiye'de de siyaset ve düşünce gündemini işgal eden önde gelen simalar arasında yer tutmuş, her iki ülkede de basının gelişmesinde önemli bir etkisi olan Ahmet

30 Zekeriya Sertel, *Hatırladıklarım*, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul 2001, s. 104.

31 Gülay Sarıçoban, “Demokrat Parti'den Bir Siyasi Portre: Samet Ağaoğlu”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 17 (Bahar 2013), s. 82; Vecihi Sefa Fuat Hekimoğlu, Gazeteci Kimliğiyle Ahmet Ağaoğlu, *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, C 3, S. 1 (Ocak 2018), s. 56.

Ağaoğlu, bu tartışmaların ortasından kalmıştır. Mustafa Kemal bilhassa matbuat alanında hem yazarlık hem de İmparatorluktan Cumhuriyete basın ile ilgili kurulan cemiyetlerin üst kurullarında yer almış olduğundan Ahmet Bey'i kurumun başına getirmiştir. Millî Mücadele'nin en sancılı döneminde aldığı bu sorumluluğu olabildiğince iyi yapmaya çalışan Ağaoğlu, kurumun bütçesi, faaliyetleri konusunda tartışmaların odağı haline gelmiştir. Bu tartışmaların nedeni Mecliste yer alan muhalefetin Mustafa Kemal'e yakın çevresi üzerinden bir darbe vurma çabası olarak görülebilir. Bilhassa TBMM'deki farklı düşüncedeki grupların ortak noktası olan ülkeyi işgalden kurtarma fikrinin gerçekleştirilmesi sonrası tartışmaların artması bu fikri destekler niteliktedir. Ağaoğlu Ahmet Bey'den sonra Genel Müdür olan Zekeriya Sertel'in döneme dair değerlendirmesi, Ahmet Bey'in görev yaptığı dönemin zorluklarından dolayı kurumun beklentileri karşılamadığı fikridir. Türk düşünce yapısında da mühim bir yeri olan Ahmet Ağaoğlu yönetimindeki kurum, şartlara rağmen olabildiğince görevini yerine getirmiş ve bilhassa basın organlarının zor şartlarda ayakta kalabilmesinde mühim bir etkiye sahip olmuştur.

Kaynaklar

Arşivler ve Resmî Yayınlar

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi Muamelat Genel Müdürlüğü Katalođu

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM ZC)

Sürelî Yayınlar

Akşam

Vakit

Araştırma ve İnceleme Eserleri

Ağaoğlu, Ahmet, *Mütareke ve Sürgün Hatıraları*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2013.

Ayhan, Bünyamin, *Millî Mücadele’de Basın*, Tablet Yayınları, Konya 2007.

Hekimoğlu, Vecihi Sefa Fuat, “Gazeteci Kimliğiyle Ahmet Ağaoğlu”, *Billis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, C 3, S. 1 (Ocak 2018), s. 47-59.

Hepkon, Zeliha, *Kemalist İdeolojinin Oluşumunda Kitle İletişim Araçlarının Rolü: Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umûmiyesi (1920-1931)*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008.

<http://www.byegm.gov.tr/turkce/byegm-hakkinda>

İnuğur, Nuri, *Türk Basın Tarihi (1919-1989)*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1992.

İskit, Server R., *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Basın-Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1943.

İskit, Server R., *Türkiye’de Matbuat Rejimleri*, Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatı Ülkü Matbaası, İstanbul 1939.

Koloğlu, Orhan, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Türk Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006.

Özkaya, Yücel, *Millî Mücadele’de Atatürk ve Basın*, ATAM Yayınları, Ankara 1989.

Öztoprak, İzzet, *Kurtuluş Savaşı’nda Türk Basını*, TTK Yayınları, Ankara 1981.

Sakal, Fahri, *Ağaoğlu Ahmet Bey*, TTK Yayınları, Ankara 1999.

Sarıçoban, Gülay, “Demokrat Parti’den Bir Siyasi Portre: Samet Ağaoğlu”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 17 (Bahar 2013), s. 77-104.

Sertel, Zekeriya, *Hatırladıklarım*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2001.

Şapolyo, Enver Behnan, *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1969.

Tekeli, Safa, *Atatürk ve Anadolu Ajansı*, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2002.

Topuz, Hıfzı, *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

Yurtsever, Serdar, *Millî Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri Örnek Olay İncelemeleri*, ATAM Yayınları, Ankara 2013.